

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Quis sit turpior, vtrum incontinens iræ, vel incontinens concupiscentię.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

sed dispositio, qua nunquam transire potest in habitum, sicut nec albedo in nigredinem. Et ultra hoc ex huiusmodi actibus habilitatur concupiscibilis ad hoc ut in ea generetur intemperantia, ex qua voluntas intemperati inclinatur ad turpia prosequenda. Et sic voluntas incontinentis inclinatur non ex habitu, sed ex dispositione: quod in idem redit cum eo quod dicitur in littera, scilicet ex passione. Nam dispositio quam passio causat, est facile mobilis, & dispositio illa non nisi per modum passionis & insurgente passione inclinatur, cuius locuples restis est poenitentia statim sequens, cessante passionis impetu. Voluntas autem intemperati inclinatur, ut in littera dicitur, ex propria delectatione, hoc est, per modum eligentis & propria principia electionis, quae sunt intentio finis, quae apud intemperatum iam est mala, & consilium quod iam ex intemperantia quietum est. Et caueto hic Nouitiae fallaris, cum in littera dicitur, quod intemperati voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quae procedit ex habitu per consuetudinem acquisito. Fallaris namque si intelligas ex habitu per consuetudinem acquisito in voluntate, ut patet ex supradictis de subiecto temperantiae: quoniam ipsa non in voluntate, sed in concupiscibili appetitu est subiectiue. Intelliges autem recte, si intelligas quod intemperati voluntas inclinatur ex electione procedente ex habitu acquisito in appetitu concupiscibilis: quod qualiter fiat, superius factis declaratum fuit. Cum igitur clamor moralis Philosophia, quod ex frequentatis actibus generantur habitus, sumitur habitus pro prima specie qualitatis, & non ut distinguitur contra dispositionem.

Ser. 11. post medium, to. mo 10.

Lib. 7. cap. 8. in princ. to. mo 5.

Lib. de duabus animabus, cap. 10. & 11. to. 6.

Lib. 7. cap. 7. artum antea mediu, to. 5.

SED CONTRA est, quod impotentia aggrauat omne peccatum. Vnde Aug. in lib. de ver. Dñi, * dicit quod impotentia est peccatum in Spiritum sanctum: sed sicut Philosophus dicit in 7. Ethic. * intemperatus non est penitius, immanet aut electioni, incontinentes autem ois est penitius, ergo intemperatus grauius peccat, quam incontinentes.

RESPON. Dicendum, quod peccatum secundum Aug. * precipue in voluntate consistit. Voluntas enim est qua peccatur, & recte uiuitur. Et ideo ubi est maior inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi est grauius peccatum. In eo autem qui est intemperatus, voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quae procedit ex habitu per consuetudinem acquisito. In eo autem qui est incontinentes, voluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua passione. Et quia passio cito transit, habitus autem est qualitas difficile mobilis, inde est quod incontinentes statim poenitet transeunte passione, quod non accidit de intemperato, quinimmo gaudet se peccasse, eo quod operatio peccati est sibi facta connaturalis secundum habitum. Vnde de his dicitur Proverb. 2. quod latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Vnde patet quod intemperatus est multo peior, quam incontinentes, ut etiam Philosophus dicit in 7. Ethicor. *

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignorantia intellectus, quandoque quidem praecedit inclinationem appetitus, & causat eam, & sic quanto est maior ignorantia, tanto magis peccatum dimittit, vel totaliter excusat, in quantum causat inuoluntarium. Alio modo eorum ignorantia rationis sequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia, quanto est maior, tanto peccatum est grauius, quia ostenditur inclinatio appetitus esse maior. Ignorantia autem tam incontinentis quam intemperati prouenit ex eo, quod appetitus est in aliquid inclinatus, siue per passionem, sicut in incontinentes: siue per habitum, sicut in temperato: maior autem ignorantia causatur ex hoc intemperato, quam in incontinentes. Et uno quidem modo quantum ad durationem, quia in incontinentes durat illa ignorantia solum passione durans: sicut accessio febbris tertianae durat durante commotione humoris, ignorantia autem intemperati durat assidue propter permanentiam habitus. Vnde assimilatur phthisica, vel cuiusque

morbo continuo, ut Philosophus dicit in 7. Ethicor. * Alio autem modo est maior ignorantia intemperati, quantum ad id quod ignoratur. Nam ignorantia incontinentis attenditur quantum ad aliquid quod particulare eligibile, prout scilicet estimat hoc nunc esse eligendum. Sed in temperato habet ignorantiam circa ipsum finem in quantum scilicet iudicat hoc esse bonum, ut irrefrenare concupiscentias sequatur. Vnde Philosophus dicit in 7. Ethic. * quod incontinentes est melior intemperato, quia uiuatur in eo optimum principium scilicet recta estimatio finis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ad nationem incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interius auxilium gratiae concupiscentiae mitigantis, & adhibetur etiam exterius remedium admonitionis & correctionis, ex quibus aliquis incipit concupiscentias resistere, et quo concupiscentia debilitatur, supra dictum est. * Et istem etiam modis potest sanari intemperatus, sed difficilius est eius sanatio propter duo, quorum primum est experientia, quae corrupta est circa estimationem ultimi finis, quod se habet sicut principium in demerentiis. Difficilius autem reducere ad veritatem ille qui errat circa principium, & similiter in operantibus qui errat circa finem. Aliud autem est ex parte inclinationis appetitus, quae in temperato est ex habitu, quae difficile tollitur, incontinentes autem incontinentes est ex passione, quae facilius reprimi potest.

AD TERTIUM dicendum, quod libidinis voluntas, quae auget peccatum, maior est in temperato quam in incontinentes, ut ex dictis patet. * Sed libido est concupiscentiae appetitus scilicet ui, quandoque maior est in incontinentes, quia incontinentes non peccat, nisi a graui concupiscentia: sed in temperato etiam ex leui concupiscentia peccat, & quandoque etiam praenit. Et ideo Philosophus dicit in 7. Ethic. * quod magis vituperatum vituperamus: quia non concupiscens vel quiete, i remissio concupiscens persequitur delectationes. Quid enim faceret, si abesset concupiscentia iuuenis?

ARTICVLVS IIII.

Utrum incontinentes tres sit peior, quam incontinentes concupiscentia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod incontinentes

ira sit peior, quam inconueniens concupiscētia. Quanto enim difficilius est resistere passioni, tantò incontinentia videtur esse leuior. vnde Philosophus dicit 7. Ethic. * Non enim si quis a fortibus & super excellentibus delectationibus vincitur, vel tristitij est admirabile, sed condonabile: sed sicut Eraclytus dixit, difficilius est pugnare contra concupiscētia, quam cōtra irā, ergo leuior est incontinentia concupiscētia, quam incontinentia irā.

¶ 2 Præ. Si passio propter suā vehementiam totaliter auferat iudicium rationis, omnino excusatur aliquis a peccato, sicut patet in eo qui incidit ex passione in furiam: sed plus remanet de iudicio rationis in eo qui est incontinens irā, quam in eo qui est incontinens concupiscētia. Iratus enim aliquo modo audit rationem, non autē concupiscens, vt patet per Philosophum in 7. Ethic. * ergo incontinens irā est peior, quam incontinens concupiscētia.

¶ 3 Præ. Tantò aliquod peccatū est grauius, quāto est periculosius: sed incontinentia irā videtur esse periculosior, quia perducit hominem ad maius peccatū, scilicet ad homicidium, quod est grauius adulterium, ad quod perducit concupiscētia incontinentia, ergo incontinentia irā est grauior, quam incontinentia concupiscētia.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Ethic. * quod minus turpis est incontinentia irā, quam incontinentia concupiscētia.

RESPON. Dicendum, quod peccatum incontinentia potest considerari dupliciter. Vno modo, ex parte passionis ex qua ratio superatur, & sic incontinentia concupiscētia turpior est, quam incontinentia irā: quia motus concupiscētia habet maiorem ordinationem, quam motus irā. Et hoc propter quatuor, que Philosophus tangit in 7. Ethic. * Primo quidem, quia motus irā participat aliquo modo rationi, quod aliquo modo dicitur, sed non perfecte, quia non intendit debitum modū vindicte: sed motus concupiscētia totaliter est secundum sensum, & nullo modo secundum rationem. Secundo, quia motus irā magis cōsequitur corporis complexionem propter velocitatem motus cholera, que tendit ad iram. Vnde magis est in promptu, quod ille qui est secundum

A complexionem corporis dispositus ad irascendum, irascitur, quam quod ille qui est dispositus ad concupiscendum, concupiscat. Vnde etiam frequentius ex iracundis nascuntur iracundi, quam ex concupiscētibz concupiscētes. Quod autē prouenit ex naturali corporis dispositione, reputatur magis venia dignū. Tertiò, quia ira querit manifestē operari: sed concupiscētia querit latebras, & dolose subintrat. Quarto, quia concupiscens delectabiliter operatur, sed iratus quasi quadam tristitia precedente coactus. Alio modo potest considerari peccatum incontinentie, quātum ad malum, in quō quis incidit a ratione discedens. Et sic incontinentia irā est vt plurimum grauior, quia ducit in ea, que pertinent ad proximi nocuentum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod difficilius est assidue pugnare contra delectationem, quā contra iram, quia concupiscētia est magis cōtinua: sed ad horam difficilius est resistere irā propter eius impetū.

AD SECVNDVM dicendū, quod concupiscētia dicitur esse sine ratione, nō quia totaliter auferat iudicium rationis, sed quia in nullo procedit secundum iudicium rationis, & ex hoc est turpior.

AD TERTIVM dicendū, quod ratio illa procedit ex parte corū, in que incontinens deducitur.

QVAESTIO CLVII.

De Clementia, & mansuetudine, in quatuor articulos diuisa.

PROSTEA considerandum est de Clementia, & Mansuetudine, & vitij oppositis.

CIRCA ipsas autē virtutes queruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum clementia, & mansuetudo sint idem.

¶ Secundo, Vtrum vtraque earum sit virtus.

E ¶ Tertiò, Vtrum vtraque earum sit pars temperantie.

¶ Quarto, De comparatione earum ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum clementia, & mansuetudo sint penitus idem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod clementia & mansuetudo sint penitus idem. Mansuetudo enim est moderatiua irarum, vt Philosophus dicit in

Secunda Secunda s. Thomæ.

combrot. In tertia verò ratione ne fallaris, respicies ad ea que sunt per accidens, puta, scandalum aliorum ex manifesta iniuria, & pures oppositum eius quod in litera dicitur. Sed aduerte, quod iudicando actus secundum se, iniuriam proximo dolose & occulte turpius est, quam iniuriam manifeste: quoniam hoc, scilicet manifeste agere ad quandam excellentiam spectat: latere autem ad quandam defectum. Ipsa enim latebra atretatur turpitudini operis iuxta Domini sententiam, Omnis qui male agit, odit lucem. Et per oppositum ipse modus agendi, scilicet manifeste, attestatur vere, vel apparenti rationi ex hoc ipso, quod lucē non refulgit. Est ergo iuxta hanc tertiam rationem concupiscētia turpior, quam ira quo ad modum operandi per se loquendo. In quarta demum ratione aduerte, quod concupiscētia dicitur turpior, quia omnino voluntaria. Ira autem est in fine sit delectabilis, admissum tamen habet inuoluntarium principium, scilicet tristitiam ex paruitate receptione illarum. Et propterea quasi coactus dicitur.

¶ Super Questionis 157. Articulum primum.

IN articulo primo, questio. 157. dubium ex Martino occurrit, directē impugnantem auctoritatem in hoc articulo circa differentiam inter mansuetudinem, & clementiam in hoc, quod clementia circa diminutionem exterioris poenæ, mansuetudo verò circa diminutionem passionis irā ponitur. Contra primo. Circa actum interiorē, & exteriorē sibi subordinatum, & ab eo imperatum non sunt ponendæ duæ virtutes: sed appetere vindictā, & inferre penā, se habet si

Infra arti. ad 2. Et 3. di. fin. 3. q. 2. artic. 3. q. 1. ad 2.